

РУСЬКА ПРАВДА

*Ідентифікатор медіа в Реєстрі суб'єктів у сфері медіа R30-06361,
Благодійне видання. Розповсюджується безкоштовно. № 1 (11). 16 серпня 2025 р.*

«РУСЬКА ПРАВДА» І СУЧАСНІСТЬ

Дорогі Співвітчизники!

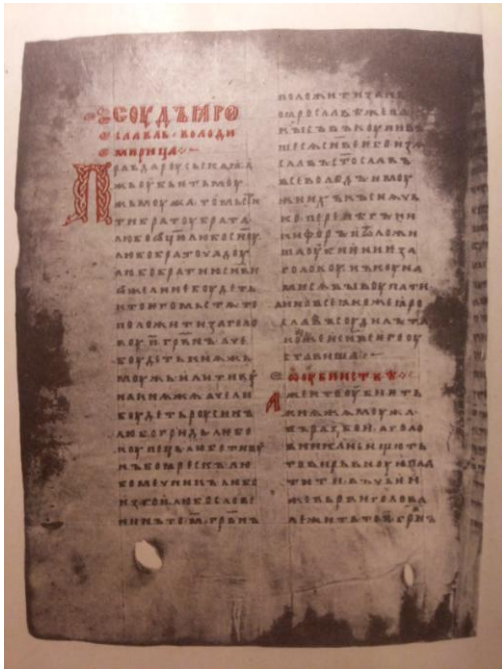
Ви тримаєте у руках перший номер газети «Руська Правда», яка була названа нами на честь першої писемної збірки звичаєвого права Київської Русі, що була ухвалена в XI ст., за часів правління видатного державного діяча – Великого князя київського Ярослава Мудрого.

Ця назва була обрана нами не випадково, оскільки славетна історія та давні державницькі традиції Київської Русі надихають нас на плідну творчу діяльність, метою якої є впанування сивої давнини, популяризація і примноження духовних надбань тієї прекрасної епохи, коли благородні князі мудро правили державою, знатні бояри вірно їм служили, хоробрі дружинники мужньо боронили рідну землю, старанні селяни самовіддано працювали на благо суспільства, а

свята церква надавала людям духовних сил, непохитно стояла на сторожі моралі і зберігала історичну пам'ять про минуле за допомогою літописання...

Наше видання теж має давню і славу історію, оскільки вперше воно було зареєстроване ще у далекому 2013 р. Проте, у 2025 р., з об'єктивних причин, ми мусили здійснити перереєстрацію газети «Руська Правда», відповідно до чинного законодавства. Сподіваємося, що через тисячу років вдячні нащадки теж будуть з любов'ю і пошаною згадувати наше видання, так само як сьогодні ми славимо «Руську Правду» часів Ярослава Мудрого...

Тож, нагадаймо нашим Шановним Читачам основні факти щодо «Руської Правди» – прекрасної пам'ятки звичаєвого права XI ст., яка стала джерелом нашого натхнення.

*Перша сторінка «Руської Правди»
за Синодальним списком 1282 р.*

Як відомо, Київська Русь утворилася у другій половині IX ст. і проіснувала до середини XIII ст.

У першій половині XI століття Київська Русь досягла свого найбільшого політичного й економічного розквіту. Після тривалих міжусобних війн між синами Володимира Великого у 1019 році київський престол зайняв Ярослав Мудрий, який стабілізував владу, провів низку внутрішніх реформ та славетно правив у 1019-1054 рр. Серед його ключових досягнень варто згадати розвиток зв'язків з Візантією, Скандинавією, країнами Центральної Європи; зміцнення князівської влади; покровительство православної церкви, київській митрополії, заснування собору Святої Софії у Києві; зародження писаного законодавства, яке мало замінити звичаєве право. Саме у цьому контексті і виникла «Руська Правда» – перша відома

писемна збірка норм звичаєвого права на території Київської Русі.

«Руська Правда» – це збірка звичаєвих норм феодального права Київської Русі, що регулювала кримінальні, цивільні та частково процесуальні відносини в державі. Вона зафіксувала й унормувала звичаєве право, що існувало в середовищі східнослов'янських племен, пристосувавши його до нових соціально-економічних умов.

Прийнято виділяти такі редакції «Руської Правди»:

1. Коротка редакція («Правда Ярослава») – найдавніший варіант, створений за часів Ярослава Мудрого та його синів, містила 43 статті.

2. Розширена редакція (Правда Ярославичів) – містила доповнення після 1072 р.

3. Скорочена редакція – була скороченням Розширеної редакції.

Найдавнішою була Коротка редакція «Руської Правди», точніше, її перші 18 статей, відомі як «Правда Ярослава», що відображали соціальні реалії Київської Русі XI ст.

Основними її рисами були:

1. Панування штрафів у системі покарань. Так, на відміну від «Салічної правди» франків, замість смертної кари і тілесних покарань (застосовуваних принаймні до рабів), «Руська Правда» передбачала штрафи, що сплачувалися князю чи родичам потерпілого.

2. Існування вири і головщини. Так, вира – це штраф за вбивство, що сплачувався князю (наприклад, 40 гривень за вбивство смерда), а головщина – це частина штрафу, що виплачувалася родичам убитого.

3. Захист власності за допомогою докладної регламентації покарання за

крадіжку, підпал, пошкодження чужого майна тощо.

4. Соціальна диференціація. Так, розмір штрафу за вбивство залежав від соціального статусу потерпілого (холоп, смерд, купець тощо).

5. Захист осіб від заподіяння тілесних ушкоджень. Так, зокрема, «Руська Правда» визначала штрафи за вибиття зуба, розсічення обличчя, нанесення каліцтва тощо.

«Руська Правда» визначала структуру феодального суспільства Русі, зокрема визначала такі основні соціальні верстви, як:

- Князі – вища влада, отримували більшу частину штрафів.

- Бояри – феодальна верхівка.

- Дружинники (гриді, тіуни, огнищани, вірники, отроки) – військове й адміністративне оточення князя.

- Смерди – селяни, що перебували на князівській чи боярській землі, певною мірою вільні.

- Холопи – раби, повністю залежні від пана, продавалися як речі.

- Закупи – тимчасово залежні люди, що мали працювати, аби відробити купу (позику) тощо.

У «Руській Правді» закріплювався статус цих груп, а також визначалися їхні права та обов'язки.

До основних джерел, що вплинули на формування «Руської Правди» слід віднести: східнослов'янське звичаєве право (кровна помста, вирішення суперечок через виру тощо), норми «варязького» права (скандинавські елементи в покараннях), християнські норми, що набули поширення завдяки діяльності церкви тощо.

У свою чергу, «Руська Правда» мала величезний вплив на становлення правової культури Київської Русі та

багатьох інших держав Східної Європи, навіть більш пізнього періоду. Так, зокрема, «Руська Правда» стала основою для подальших юридичних збірок («Правда Ярославичів», Псковська судна грамота, Литовські статuti тощо), регулювала правовідносини між різними верствами населення, сприяла централізації влади тощо.

«Руська Правда» відображає економічні реалії феодальної Русі. Так, зокрема, панування штрафів у системі покарань вказує на наявність грошового обігу і певний рівень розвитку торгівлі, увагу законодавця до регулювання торговельних суперечок (виплата подвійного штрафу за крадіжку товарів у купців). Крім того, зміст документу дає підстави стверджувати і про збереження помітних елементів натурального господарства (про що свідчать вказівки на цінність худоби чи майна) тощо.

Також, «Руська Правда» визначала й основні засади кримінального права та процесу. При цьому, «Правда Ярослава» не передбачала застосування тортур як методу дізнання, хоча й закріплювала використання ордалій (божий суд, випробування) та клятв. За вбивство смерда (тобто вільного селянина) передбачалася вира (штраф) у 40 гривень, за вбивство холопа (невільного селянина) винний мусив сплатити піввиру (тобто штраф у 20 гривень), а за вбивство представника княжої адміністрації встановлювалася подвійна вира (штраф у 80 гривень). У разі, якщо вбивство сталося у бійці і було незрозуміло, хто його вчинив, штраф мала сплатити община. За заподіяння тілесних ушкоджень,

залежно від їх тяжкості, встановлювалися різні розміри штрафу, так само, як і за крадіжку – залежно від вартості викраденого...

«Руська Правда» є не лише першою писемною збіркою правових звичаїв, але й важливою пам'яткою права і культури. «Руська правда» писемно зафіксувала норми звичаєвого права, які віками передавались усно. Вона стала елементом культурної самоідентифікації Русі, засвідчила розвиток судової системи і державного апарату, перехід від родо-племінної організації до феодальної.

На думку деяких дослідників, «Руська Правда» мала високий рівень унікальності, порівняно з «варварськими правдами» інших європейських країн епохи Темних віків чи Ранняго Середньовіччя. Так, у порівнянні з «Салічною правдою» франків, «Руська Правда» більше обмежувала кровну помсту, відводила більшу роль грошовим штрафам, не передбачала тілесні покарання в якості основного виду покарань, зазнала більшого впливу християнської моралі тощо.

Тож, на підсумок, зауважимо, що «Руська Правда» – це:

1. Перша писемна кодифікація звичаєвого права на Русі.
2. Важлива пам'ятка правової культури Східної Європи.
3. Безцінне джерело пізнання соціально-економічних і політичних реалій Русі XI століття.
4. Основа для подальшого розвитку феодального права.

«Руська Правда» стала символом ранньої руської державності, організації суспільного життя та правопорядку. Сьогодні «Руська Правда» є важливим джерелом для вивчення середньовічної історії України та Східної Європи, а також прикладом того, як поєднання традицій і новацій здатне сформувати власну правову систему.

Тож, для вшанування давніх звичаїв, саме на честь «Руської Правди», як видатної пам'ятки вітчизняного права, ми і вирішили назвати нашу газету.

Джолос С.В., Джолос В.М.

Газета «Руська Правда»,
ідентифікатор медіа в Реєстрі суб'єктів у сфері медіа R30-06361,
зареєстрована рішенням Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення
№ 1506 від 17.07.2025 р., протокол № 16,
є правонаступницею Черкаської обласної газети «Руська Правда»
(свідцтво про державну реєстрацію друкованого ЗМІ ЧС-891Р, видане 02.04.2013 р.
Головним управлінням юстиції у Черкаській області), що виходила у 2013-2022 рр.
Благодійне видання. Розповсюджується безкоштовно. Виходить 2 рази на рік.

Засновник, головний редактор та відповідальний за випуск: Джолос Сергій Вадимович.
Редакційна колегія: С.В. Джолос, В.М. Джолос, І.В. Галицький.
18010, м. Черкаси, вул. Гуржіївська, 6, к. 25. Тел.: +38-097-709-41-41. E-mail: debofor@gmail.com

Видано коптом та засобами засновника. Друк лазерний. Гарнітура Garamond.
Ум. друк. арк. 0,5. Замовлення № 125. Тираж 1000 шт.

Точка зору авторів не завжди збігається з позицією керівництва.
Відповідальність за зміст інформації несуть автори.